

2022-02-15

Länsmuseernas samarbetsråd

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Betänkande SOU 2021:77 Från kris till kraft. Återstart för kulturen.

Ku2021/02071

Länsmuseernas samarbetsråd (hädanefter LMSR) har erhållit ovan rubricerade betänkande på remiss och lämnar härmed sina synpunkter. I sitt svar har LMSR valt att fokusera på de förslag som främst berör den regionala museisektorn.

LMSR har under lång tid uppmärksammat både stat och region på de stora ekonomiska utmaningar som våra medlemsmuseer har. 2020 fick Riksantikvarieämbetet uppdraget att genomlysna förutsättningarna för de regionala museernas verksamhet. Genomlysningen slår fast att "regionmuseer har en obalans i sin finansiering sett i relation till de anspråk på verksamhet som samhället har. Museerna förväntas utföra omfattande uppdrag med att främja och bedriva museiverksamhet och kulturmiljöarbete i hela landet".¹ Länsmuseerna inkluderar 23 större besöksanläggningar och alla bedriver omfattande arbete med samverkan, dialog och förmedling i samhället. De förväntas ge stöd till merparten av landets 290 kommuner i bland annat plan- och byggärenden. Museerna förvaltar vidare betydande samlingar, byggnader och andra anläggningar. Genomlysningens goda exempel visar även vilken betydelsefull resurs de regionala museerna är i den bredare samhällsutvecklingen.² LMSR synpunkter på betänkandet har bland annat formulerats med bakgrund av detta.

Sammanfattning

LMSR delar flertalet av de konstateranden och bedömningar som utredningen kommit fram till men efterfrågar fler konkreta långsiktiga åtgärdsförslag för museiområdet. Gällande kulturmiljöområdet, som utredningen även skulle omfatta, noterar LMSR att det saknas förslag helt och hållet.

---

¹ Genomlysning av förutsättningarna för de regionala museernas verksamhet. Riksantikvarieämbetet 2021 Sid.101.

² Genomlysning av förutsättningarna för de regionala museernas verksamhet. Riksantikvarieämbetet 2021 Bilaga 2.

LMSR delar inte utredningens bedömning att det finns ett större behov av flexibla stöd för utveckling och återstart under 2022 och 2023 än behoven av en stärkt finansiering inom ordinarie bidragsform (s.239). För att säkerställa den infrastruktur som de regionala museerna utgör samt för att utveckla den verksamhet som bedrivs långsiktigt så måste dessa verksamheter ha en stabil grundfinansiering. Specifika tidsbegränsade insatser i form av olika aktiviteter och projekt löser inte museernas långsiktiga förtroendeuppdrag gällande förvaltning, förmedling och kunskapsuppbyggnad. Därmed kommer den urholkning som utredningen belyser, att fortgå.

LMSR tillstyrker utredningens förslag gällande en förstärkning av kultursamverkansmodellen (7.3.3) men noterar samtidigt att förslaget riskerar att cementera en redan befintlig anomali och att utredningen därför inte i tillräcklig grad har tagit hänsyn till det regionala kulturlivets realiteter.

En stor utmaning gällande medelsfördelningen som sker via kultursamverkansmodellen idag är att den basinfrastruktur som länmuseerna och andra länskulturinstitutioner utgör, ej prioriteras, och sålunda konkurrerar ojämnt om medel med skapande verksamhet som inte på samma sätt belastas med kostnader för t ex kunskaps- och samlingsförvaltande uppdrag eller krav på att svara för varaktighet och utgöra samarbetspartners och länsomfattande struktur för mindre aktörer. I denna utmaning finns även ett storstads-landsbygdsperspektiv, på så sätt att försvagade förutsättningar för läns-kulturens infrastruktur utanför storstadsregionerna riskerar att slå särskilt hårt på kulturlivets förmåga, kontinuitet och stabilitet i dessa delar av landet.

Medel för kulturmiljöarbete och kulturmiljövård saknas också i praktiken i stort sett helt via modellen och är dessutom i övrigt otillräckliga jämfört med behoven och kulturmiljöernas roll i det regionala kulturlivet. Under senare tid har även en del nya organisationer/institutioner lagts till i kultursamverkansmodellen. Om dessa blir kvar, alternativt om trenden fortsätter så krävs fortsatta förstärkningar. Annars har vi ytterligare en faktor som urholkar ekonomin.

Utredningens förslag om förstärkning av kultursamverkansmodellen skulle därför behöva kompletteras med förslag om att specifikt stärka finansieringen av de bärande och infrastrukturella delarna av landets länskultur, eller åtminstone om hur en del av den föreslagna modellförstärkningen säkerställt går till läns-kulturens institutionella ryggrad. Vidare skulle utredningen behöva ett kompletterande resonemang och förslag kring hur medel till läns-kulturens kulturmiljöarbete kan stärkas, t ex i form av en motsvarande samverkansmodell (stat och region) riktad speciellt till kulturmiljöområdet.

LMSR tillstyrker utredningens förslag att undersöka den långsiktiga finansieringen av de regionala institutionerna (7.10.2). Men i väntan på en sådan utredning måste ytterligare ekonomiska förstärkningar till den regionala museiverksamheten sättas in. I annat fall så riskerar staten och regionerna fortlevnaden av den unika nodfunktion man har varit med att ta fram och utveckla.

LMSR tillstyrker utredningens förslag gällande digitaliseringen av kulturarvet (7.6.1) med ett tillägg. LMSR instämmer i utredningens beskrivning av behoven gällande digitaliseringen av museisamlingar. LMSR vill dock lyfta att det kommer att krävas olika insatser på olika nivåer för att möta sektorns behov. Digitaliseringen utgör en grund, inte bara för museernas uppdrag men även för en fortsatt digital transformation. Sektorns behov är dock så omfattande att man måste ställa sig frågan om man bör prioritera massdigitalisering före behovet av att stärka det digitala utvecklingsarbetet? Hur når vi ut i hela landet med våra museisamlingar? Hur gör vi desamma relevanta för fler? Hur stärker vi att våra digitaliserade samlingar beforskas och används för kunskapsuppbyggnad? För skolan osv? LMSR anser sålunda att den digitaliseringsinsats som föreslås även ska stödja det digitala utvecklingsarbetet.

Synpunkter gällande de enskilda områdena/förslagen:

2.1.5 Följden har blivit ett kraftigt intäktsbortfall

De allmängiltiga konstaterandena som utredningen lyfter gällande finansiering stämmer ej med verkligheten. Våra medlemsmuseer, med undantag från Kulturen i Lund, har offentliga huvudmän men finansieringsmodellerna ser olika ut. Ett par museer är beroende av egenintäkter och Gotlands museum och Jamtli riskerade att gå i konkurs under 2021 om inte de särskilda stöden hade utgått.

2.1.11 Kultursektorn risker ett kompetenstapp

LMSR instämmer i utredningens bedömning att branschspecifika analyser gällande kompetensbehov behöver genomföras.

2.2.1 Utbyte och samverkan har stärkt

LMSR instämmer i utredningens bedömning att den horisontella och vertikala samverkan bör utvecklas ytterligare.

2.2.2 Det digitala utbudet har ökat

LMSR instämmer i utredningens bedömning att satsningar behöver göras för att den digitala transformation som skett under pandemin ska kunna tas till vara och utvecklas.

2.3.5 Kultursektorn är ett ekosystem

LMSR instämmer i utredningens konstateranden gällande behovet av mer långsiktiga kulturpolitiska insatser som kan stärka sektorns ekonomiska förutsättningar. LMSR anser dock att utredningen inte fångat kultursektorns ekosystem. De regionala museerna utgör en infrastruktur som är en viktig del av kulturens ekosystem, museerna är bland annat: arrangörer, beställare och arbetsgivare för det fria kulturlivet samt en viktig part för det ideella och civilsamhället.³

---

³ Enligt Riksantikvarieämbetets genomlysning "skapar [de regionala museerna] tydlighet för medborgarna, för offentlig verksamhet och civilsamhället samt för näringslivet om var de kan söka information och hitta samverkan med utgångspunkt i det regionala kulturarvet." Genomlysning av förutsättningarna för de regionala museernas verksamhet. Riksantikvarieämbetet 2021 Sid. 9.

3.2.2 Förstärka anslag är ett steg i rätt riktning

LMSR instämmer i utredningens konstaterande att det krävs kontinuerliga uppräknings- eller förstärknings- anslag för att motverka den ekonomiska urholkningen. Statliga insatser är nödvändiga men framförallt så krävs det långsiktiga åtgärder.

3.2.3 Kommuner och regioner står inför ekonomiska utmaningar

LMSR bekräftar den bild som utredningen beskriver samt anser att det är viktigt att staten håller sig informerad om hur förutsättningarna att bedriva regional museiverksamhet ser ut runt om i Sverige.

3.2.4 Flernivåstyret skapar osäkerhet kring kulturens finansiering

LMSR instämmer i utredningens beskrivning och vill göra ett tillägg gällande de regionala museerna. I och med införandet av kultursamverkansmodellen 2011 så klipptes bandet mellan staten och de regionala museerna. Museerna erfor då en situation som bäst kan liknas vid en stat som backade ur, och på ett antal platser så klev varken, region eller kommun in.⁴

LMSR instämmer i att samverkan mellan stat, region och kommun måste öka samt behovet av att en oberoende aktör regelbundet bör se över kultursamverkansmodellen. Vid en sådan översyn bör bland annat grundkriterierna för fördelningen ut till regionerna ses över. Institutionernas oberoende bör vara vägledande vid en sådan översyn.

3.2.5 Breddad finansiering kan stärka kultursektorns förutsättningar

LMSR ställer sig positiv till att utredningens förslag men anser att detta inte får ske på bekostnad av minskade/ej utökade grundanslag.

3.4 Digitaliseringens ekonomiska följder

LMSR instämmer i utredningens konstaterande gällande behovet av ökade anslag för att bibehålla samt utveckla den digitala transformation som pandemin medfört. LMSR ställer sig positiva till en politisk insats som möjliggör utvecklandet av intäktsmodeller för det digitala kulturutbudet men vill samtidigt lyfta utmaningarna med detta för verksamheter med fri entré.

3.4.2 Digitaliseringen av kulturarvet brådskar och innebär ingen besparing

LMSR instämmer i utredningens beskrivning.

3.4.7 Uppföljningen av digital kulturverksamhet behöver utvecklas

LMSR instämmer i utredningens förslag.

---

⁴ Kultursamverkansmodellen. Uppföljning av ekonomi, personal och aktiviteter 2020. Statens kulturråd, 2021 sid.45. samt Genomlysning av förutsättningarna för de regionala museernas verksamhet. Riksantikvarieämbetet 2021 Sid. 86.

3.6.3 Bristen på långsiktiga förutsättningar hämnar utvecklingen

LMSR instämmer i utredningens konstateranden.

4.2.1 Svag infrastruktur utgör ett hinder för att verka utanför storstäderna

LMSR anser att det är av största vikt att staten även värnar den infrastruktur som de regionala museerna utgör så att det fortsatt ska finnas en sammanhållen nationell museistruktur som både bibehålls och utvecklas. En fungerande infrastruktur som täcker hela landet borde vara av nationellt intresse.

4.8.3 Digitalisering i sig breddar inte deltagandet

Det digitala är ett verktyg med stor potential att nå fler men det krävs både särskilda kompetenser och strategier för detta. De digitala användarna upptäcker och relaterar till det som möter deras behov och intressen och sålunda möter museernas digitala innehåll, människor som är intresserade utav att besöka museet eller som är intresserade utav museets ämnesområde. Tillgängliggörandet av ett digitalt innehåll är inte detsamma som att göra det upptäckbart. Detta är en av anledningarna till att LMSR ser ett behov av att digitaliseringsstödet till museisektorn även bör stödja digitala utvecklingsfrågor (se inledande sammanfattning).

5.2 Kulturens centrala samhällsvärde behöver förtydligas

LMSR instämmer i utredningens förslag. De regionala museerna kan ytterligare bidra till Agenda 2030 och de globala hållbarhetsmålen men de behöver veta hur och ha förutsättningarna att göra det.

5.4.1 Hindren för kulturens utbyte med skolan behöver rivas

LMSR instämmer i utredningens slutsats att Skolverket bör få ett tydligare uppdrag att främja utbytet mellan skolan och kulturarvsområdet.

7.2.2 Återstarts och utvecklingsstöd för en starkare kultursektor

Förstärkning för utveckling och återstart inom kultursamverkansmodellen (s.232)

LMSR tillstyrker utredningens förslag.

7.2.3 Kulturcheckar som stimulansstöd

LMSR motsätter sig utredningens förslag eftersom man är tveksamma till förslaget effekter.

7.3.3 Stärk kultursamverkansmodellen

LMSR tillstyrker utredningens förslag.

7.6.1 Ta till vara på digitaliseringens möjligheter

LMSR tillstyrker utredningens förslag men ser gärna ett tillägg gällande de digitala utvecklingsfrågorna (se sammanfattning samt 4.8.3).

7.7.3 Utveckla och samordna politiken för kulturella och kreativa näringar

LMSR tillstyrker utredningens förslag.

7.8.3 Främja förutsättningarna för kultur i skolan

LMSR tillstyrker utredningens förslag men vill betona vikten utav att detta uppdrag inte ska vara avgränsat till det utbyte som idag sker inom ramen för Skapande skola.

7.10.2 Utred hur kultursamverkan kan utvecklas

LMSR tillstyrker utredningens förslag.

7.10.4 Utred förutsättningarna för en kulturstiftelse

LMSR ställer sig positiva till utredningens förslag.

För Läns museernas samarbetsråd

Jonas Hellberg, ordförande

Inga Göransson, vice ordförande

Ärendet har beretts utav Linda Lundberg, generalsekreterare Läns museerna efter samråd med läns museernas samtliga museichefer.